

SPORT LEKSIKASINING UMUMADABIY TIL BILAN O'ZARO MUNOSABATI**Abdumajitov Kh.A.**

An intern-teacher of the department of the linguistic provision of intercultural communication Uzbekistan State World Languages University

Email: khurshidabdumajitov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola “Sport leksikasining umumiyadabiy til bilan o'zaro munosabati” mavzusiga bag'ishlangan. Maqolada sport leksikasining o'ziga xos xususiyatlari, uning ijtimoiy ahamiyati va umumiyadabiy til bilan aloqasi tahlil qilinadi. Sport leksikasi, murakkab tuzilishi va dinamik o'zgarishlari bilan birga, maxsus terminologiya, ijtimoiy aloqalar va madaniy identifikatsiyani shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bir nechta olimlarning asarlari orqali sport leksikasining rivojlanishi va uning umumiyadabiy tilga ta'siri ko'rsatiladi. Maqola, sport leksikasining jamiyatdagi o'rni va uning ijtimoiy hayotga ta'sirini yoritadi hamda sport terminologiyasini o'rganishning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Umumadabiy til, sport leksikasi, madaniy almashinuv, sport turlari, ijtimoiy ahamiyat, terminologiya.

Sport leksikasi, zamonaviy jamiyatda muhim o'rin tutadi. U nafaqat sportning o'ziga xos terminologiyasini, balki umumiyadabiy til bilan o'zaro munosabatini ham o'z ichiga oladi. Sport leksikasining umumiyadabiy til bilan o'zaro munosabati, tilshunoslik va madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan qiziqarli va muhim mavzu hisoblanadi. Ushbu maqolada sport leksikasining umumiyadabiy til bilan o'zaro munosabati, uning xususiyatlari, rivojlanishi va ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinadi.

Sport leksikasining xususiyatlari o'zining murakkab tuzilishi va dinamik xususiyatlari bilan ajralib turadi. U nafaqat sportga xos so'zlar, balki umumiyadabiy tilimizdagi so'zlar, frazalar va ifoda shakllarini ham o'z ichiga oladi. Quyida sport leksikasining asosiy xususiyatlarini keltirib o'tamiz:

Maxsus terminologiya sifatida sportdagi maxsus terminlar, misol uchun, “gol”, “sakkiz”, “trening” kabi so'zlar, sport sohasidagi mutaxassislar va murabbiylar tomonidan aniq ma'nolarni ifodalaydi. A. I. Smirnitkiy o'zining “Leksikologiya” asarida sport terminologiyasining xususiyatlari va uning umumiyadabiy til bilan aloqasini tahlil qilgan (1). Sport leksikasining ijtimoiy ahamiyati esa, jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarda, jumladan, sport musobaqalari, jamoa va muxlislar o'rtasidagi aloqalarda muhim ahamiyatga ega. M. A. Bagova o'zining “Структурно-семантические и производные свойства экономической лексики” asarida ijtimoiy aloqalarda terminlarning roliga alohida e'tibor qaratgan (2). Sport leksikasining dinamik o'zgarishlari, texnologik va ijtimoiy o'zgarishlarga javob berib, doimiy ravishda rivojlanib boradi. Yangi sport turlari, metodikalar va konsepsiyalar o'z navbatida yangi leksik elementlarning paydo bo'lishiga olib keladi. Leksik o'zgarishlar va ularning ijtimoiy konteksti haqida O.A. Kuznetsov o'zining “Leksikologiya va semantika” asarida ma'lumotlarni keltirib o'tgan (3).

Sport leksikasi, umumiyadabiy til bilan chambarchas bog'liq hisoblanadi. Sportda foydalaniladigan so'zlar, ko'pincha umumiyadabiy tilidagi so'zlar bilan integratsiya qilinadi. Masalan, “strategiya”, “taktika”, “musobaqa” kabi so'zlar sportdagi faoliyatlarni aniqlashda yordam beradi.

Sport leksikasining soʻz boyligi umumiyadabiy tilni boyitib boradi. Yangi soʻzlar va ifodalar, sport faoliyati orqali jamiyatga kirib keladi. Misol uchun: “fitness” va “gimnastika” kabi soʻzlar, sogʻlom turmush tarzini ifodalaydi. Jumladan, A. I. Smirnitkiy oʻzining “Leksikologiya” asarida soʻz boyligini shakllantirishda sport leksikasining rolining muhimligi haqida maʼlumotlar keltirgan (4). Sport leksikasi doimiy ravishda umumiyadabiy tildagi ifoda shakllari bilan almashinuvchi boʻlib, yangi maʼnolarni kerakli vaziyatlarda yaratadi. Sport termini, koʻpincha, metaforalar va ifoda shakllari orqali ijtimoiy va madaniy kontekstlarga moslashadi. Koʻplab olimlarning asarlarida metaforalarning sport leksikasidagi oʻrnini tahlil qilganiga guvoh boʻlishimiz mumkin. Bundan tashqari, sport leksikasi madaniyatlar oʻrtasidagi almashinuvni ham ragʻbatlantiradi. Boshqa mamlakatlardagi sport turlari va ularning atamaları, umumiyadabiy tilga kirib, yangi maʼnolarni shakllantiradi.

Sport leksikasining rivojlanishi, jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy oʻzgarishlarga bogʻliqdir. Sportning rivojlanishi, yangi sport turlarining paydo boʻlishi va ularning atamaları, jamiyatdagi umumiy tilga taʼsir koʻrsatadi. Yangi sport turlari, jamiyatdagi sport faoliyatini kengaytirib, ularning atamaları ham umumiy tilga kirib keladi. Misol uchun, “skateboarding”, “parkour” va “freeriding” kabi atamalar, zamonaviy sportning rivojlanishi bilan bogʻliq desak mubolagʻa boʻlmaydi. Sport leksikasining rivojlanishida texnologik oʻzgarishlar muhim rol oʻynaydi. Yangi texnologiyalar, sport faoliyatini samarali va qiziqarli qilish uchun yangi atamalarni talab qiladi. Bundan tashqari, O. A. Kuznetsovning “Leksikologiya va semantika” asarida texnologik oʻzgarishlarning sport leksikasiga taʼsiri tahlil qilinganini koʻrishimiz mumkin (5). Sport leksikasi, madaniyatlar oʻrtasidagi almashinuvni ham ragʻbatlantiradi. Boshqa mamlakatlardagi sport turlari va ularning atamaları, umumiyadabiy tilga kirib, yangi maʼnolarni shakllantiradi. Koʻplab olimlar asarlarida madaniy almashinuvning sport leksikasiga taʼsirini tahlil qilinganini guvohi boʻlishimiz mumkin.

Sport leksikasining ijtimoiy ahamiyati, uning jamiyatdagi oʻrni va roldan kelib chiqadi. Sport leksikasi, nafaqat sport sohasida, balki ijtimoiy hayotda ham muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashda, madaniy identifikatsiyani shakllantirishda, taʼlim va tarbiya jarayonida sport leksikasi katta ahamiyatga ega. Sport musobaqalari, jamoalar va muxlislar oʻrtasidagi aloqalar, sport leksikasi orqali ifodalanadi. Sport turlari va ularning atamaları, jamiyatdagi madaniy qadriyatlarni ifodalaydi. Sport terminologiyasi, oʻquv jarayonida oʻquvchilarga sport haqida bilim berishda yordam beradi.

Xulosa qilib aytadigan boʻlsak, sport leksikasi umumiyadabiy til bilan oʻzaro munosabatda boʻlib, jamiyatning ijtimoiy va madaniy hayotida muhim ahamiyat kasb etadi. Sport leksikasining dinamik rivojlanishi va maxsuslashtirilgan terminologiyasi, bizning umumiy tilimizga boylik qoʻshadi. Umumiyadabiy til bilan integratsiya, jamiyatdagi ijtimoiy aloqalarni mustahkamlaydi va sportning ijtimoiy ahamiyatini koʻrsatadi. Shuning uchun, sport leksikasini oʻrganish, nafaqat sport sohasidagi bilimlarni oshirish, balki jamiyatning umumiy tilini tushunish uchun ham muhim desak mubolagʻa boʻlmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Smirnitkiy A. I. “Leksikologiya”. - M.: Издательство литературы на ин. Языках, p 45, 1956.
2. Bagova M. A. “Структурно-семантические и производные свойства экономической лексики”. P 112, Pyatigorsk, 1998.
3. Kuznetsov O. A. “Leksikologiya va semantika”. - M.: Издательство “Наука”, p 78, 2000.

4. Smirnitkiy A. I. "Leksikologiya". - M.: Издательство литературы на ин. Языках, р 102,1956
5. Kuznetsov O. A. «Межкультурная коммуникация». - M.: Издательство "Наука", р 54, 2005.